

TELEVİZYONDAKİ ŞİDDETİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ SALDIRGANLIK ETKİSİ (Amerikan Örneği)

Yard. Doç. Dr. Yaprak İŞÇİBAŞI*

ÖZET

Televizyon programlarında şiddet ve onun toplumsal etkileri yaklaşık son kırk yıldan bu yana tartışılmaktadır. Uygarlığın değişiminde önemli rol oynayan bu teknolojik fenomenin toplumlar üzerindeki sosyal, psikolojik, kültürel ve endüstriyel etkilerinin tartışıldığı ve en yoğun araştırmalara konu yapıldığı ülkenin özel televizyonculuğun en yaygın ve sayıca en çok olduğu Amerika Birleşik Devletleri olması şaşırtıcı değildir. Bu yazının amacı, vurdulu kırdılı Amerikan filmlerinin yayınlandığı Türk televizyonlarının izleyicileri için de aynı tehlikenin sözkonusu olabileceğine hem yayıncıların hem de ebeveynlerin dikkatini çekmenin yanı sıra konu ile ilgili olarak, Türkçe yazına katkıda bulunmaktır.

Televizyon yayınlarındaki çeşitli şiddet sahnelerinin, toplum üzerinde ruhsal ve davranışsal bozukluklar yarattığı hakkındaki şikayetler yıllardan beri tartışılmaktadır. Bu konuda gerek toplumsal tepkilerin sıklığı ve gerek yapılan araştırmaların çokluğu ile Amerika Birleşik Devletleri önde gelmektedir.

Amerikan halkı, televizyonla resmi olarak 1939 yılında düzenlenen “Dünya Fuarı”nda tanışmıştır. Sürekli yanıp sönen gri bir ekranı olan televizyona tepkiler de değişik olmuştur. O günlerde izlenebilecek pek bir şey de olmadığından, bazıları televizyonun hiçbir işe yaramayacağını ileri sürerken, diğerleri bunun harika bir icad olduğunu düşünmüşlerdir. Bu farklı görüşleri; iyi bir gözlemci ve sosyal eleştirmen olan E. B. White, televizyonun icadı ile ilgili olarak daha 1938 yılında “Harper’s Magazine” dergisine yazdığı bir yazıda şu şekilde ortaya koymuştur: “Ben televizyonun modern dünya için bir test olduğuna ve bu yeni fırsatla kendi vizyonumuzun ötesine geçerek, ya yeni ve katlanılmaz bir barış bozucuyu, ya da gökyüzünde kurtarıcı bir parıltıyı keşfedeceğimize inanıyorum. Ya televizyonla yükseleceğiz, ya da onunla düşeceğiz. Bundan eminim” (aktaran Murry, 1995, s. 7).

* Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi

Amerika Birleşik Devletleri'nde sosyalbilimciler, farklı bir medya olan televizyonun toplum üzerindeki etkileri konusuna başlangıçta pek önem vermemişlerdir. Her ne kadar, söz konusu yıllarda Amerikan sinema filmleri ve resimli roman türü kitaplar üzerinde araştırma yapan araştırmacılardan oluşmuş resmi bir heyet mevcut ise de, araştırmacıların televizyonla birlikte toplumda olacakları görmeleri için biraz zamanın geçmesi gerekmiştir. Bu konuda Murry (1995) aşağıdakileri söylemektedir:

Ne var ki, televizyon yayınları araştırmacıların incelemelerine başlamalarını beklemedi. Bu gelişme, İkinci Dünya Savaşı ile duraksamasına karşın, ilk yayın lisansı Federal İletişim Komisyonu tarafından 1941 yılında verildi. İlk lisanslar ticari televizyon istasyonları için verilmekteydi. Bunların, kamuya ait olmayan ve kamusal yayın yapmayan ticari televizyonlar olduğunu vurgulamak istiyorum. Bu çok önemlidir. Zira televizyon yayıncılığı, Amerika Birleşik Devletleri hariç, dünyanın hemen her ülkesinde bir kamu sistemi olarak, ya devlet televizyonu idiler, ya da devlet tarafından parasal olarak desteklenen televizyonlar yayın hayatına başlamışlardır. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise televizyon, hem eğlence sunan, hem de mal ve hizmetlerin satışını sağlayan ticari bir girişim olarak başladı. Ancak 20 yıl sonradır ki, kamu yayıncılığı eğitim televizyonu haline geldi. Ben, bu iletişim aracına, bir bilgilendirme, aydınlanma veya ufukları açma aracı olarak değil, mal ve hizmet satma aracı olarak başladığımızı, ve bunun bedelini de çocuklar için özel programlar yapmamakla ödediğimizi ileri sürüyorum.

Amerika Birleşik Devletleri'nde televizyonda şiddet konusunun, resmi şekilde, ilk kez ifade edilmesi 1950'li yılların başlarına rastlar. Televizyon ile ilgili kaygılar ilk kez 1952 yılında Amerikan Kongresi'nin ilk oturumunda dile getirilmiştir. Ardından Temsilciler Meclisi Ticaret Komitesi'nde özel oturum yapılmış ve 1953 yılında da Senato Çocuk Suçları Alt Komitesi'ndeki panelde konu özel olarak ele alınarak tartışılmıştır. Bu toplantılarda konuşulanlar daha sonraki yıllarda konu ile ilgili oturumlar dizisinin başlamasına yol açmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Senatosu Adalet Komisyonu kendilerine yapılan şikayetleri de dikkate alarak, 1954-55 yıllarında çocuk suçları konusunda, televizyon programlarının etkisi üzerinde bir dizi araştırmayı da başlatmıştır.

1954-55 yıllarında önde gelen iki araştırmacı, Maccoby (1954) ve Lazerfeld (1955) halktan gelen şikayetlerle ilgili ilk araştırma kanıtlarını ortaya koymuşlar ve bu konuda daha da çok araştırma yapılması ihtiyacını gündeme getirmişlerdir. Çünkü, televizyonda şiddet programları ve etkileriyle ilgilenmek için çok ciddi sebeplerin olduğu görülmüştür. Nitekim, bir süre sonra ülke düzeyinde başlatılan çalışmalar bu konuda dönüm noktası sayılacak raporlar olarak yayınlanıp, kamuoyuna ve ilgili kuruluşlara sunulmaya başlamıştır.

Baker ve Ball'ın Milli Komisyon için 1969 yılında yayınladığı “Şiddetin Sebepleri ve Önlenmesi Üzerine Rapor”, Surgeon Generals Bilimsel Danışma Komitesinin “Televizyon ve Sosyal Davranış” başlığı ile 1972 yılında yayınladığı rapor, 1982 yılında Psikiyatriyi İlerletme Grubu tarafından hazırlanan “Çocuklar ve Televizyon Üzerine Drama Raporu”, Pearl ve Bouthilet ile Lazar'ın 1982 yılındaki “Televizyon ve Davranış” araştırmasına ilaveten 1992 tarihinde Amerikan Psikoloji Birliğince Donnerstein, Slaby ve Eron'a hazırlatılan “Şiddet ve Gençlik Raporu” konunun geniş bir tartışma alanı yaratmasında önemli rol oynamışlardır. Bu raporların hepsi, televizyonda şiddetin gösterildiği programların onları izleyen yetişkinler ve özellikle çocuklarla gençler üzerindeki zararlı etkilerini doğrulamaktadır (Murry, 1995).

Ulusal Çocuk Eğitim Birliği de (NAEYC) medya şiddeti ve çocuklar konusundaki araştırma sonuçlarına dayandırdığı görüşünü açıklamış ve televizyonlarda gösterilen şiddet sahneleri miktarının 1980 yılından beri, özellikle de Federal İletişim Komisyonu'nun (FCC) 1982 yılında çocuklara yönelik ticari televizyonu yeniden düzenleme kararından sonra, artış kaydettiğini ve artışın devam etmekte olduğunu belirtmiştir. NAEYC'nin bu görüşü şu tespitleri kapsamıştır : Savaş çizgi filmlerinin yayınlanma süreleri 1982 yılında haftada 1,5 saat iken bu miktar 1983 yılında 43 saate çıkmıştır. 1980 yılında, çocuk programlarının saatte 18,6 şiddet eylemi içerdiği ortaya konmuştur. Bu rakam giderek saatte 26,4'e yükselmiştir. Amerikan Psikoloji Birliği'nin Televizyon ve Amerikan Toplumuna Hakkındaki Raporu da günde yaklaşık 2 ila 4 saat televizyon izleyen bir çocuğun ilkokulu bitirdiğinde, televizyonda 8000 cinayet ve 100000'den fazla şiddet eylemi izlemiş olacağına dikkati çekmiştir (aktaran Smith, 1993).

UCLA (University of California Los Angeles) tarafından yönetilen çeşitli çalışmalar, TV programlarının çoğunun şiddet içerdiğini, bu programların, çocukların şiddetin korkutucu etkisine karşı bağımlılık kazanabileceğini, bazen şiddeti problemler için bir çözüm yolu olarak kabul ettiklerini, kurban ve suçlu gibi bazı karakterleri kendileri ile özdeşleştirebildiklerini ortaya koymuştur. Araştırmacılara göre, çocuklardaki saldırgan davranışların artmasına, bazen televizyonda tek bir şiddet içerikli filmi seyretmiş olmaları bile yetebilmektedir. Televizyon şiddetinin çocuk üzerindeki etkisi, kendini hemen gösterebileceği gibi, yıllar sonra da ortaya çıkabilmekte ve kimi zaman, aile ortamında hiçbir eğilim olmadığı halde dahi genç insanları etkileyebilmektedir (aktaran Szaflık, 2000).

L. Rowel Huesmann ve Leonard Eron tarafından 1960 yılında tipik bir Amerikan şehrinde 8 yaşındaki tüm çocuklar üzerinde yapılmış bir araştırma, 1971, 1981 ve 1994 yıllarında da izleme çalışmaları ile sürdürülmüş ve oldukça çarpıcı bir sonuç elde edilmiştir. Bu sonuca göre; 8 yaşında saldırganlık gösteren bir

çocuğun seyrettiği şiddet içerikli program ile davranışı arasındaki nedensel bağlantı incelenmiştir. Araştırmacılar aynı çocuğun 19 yaşına geldiğinde gösterdiği saldırgan tutum ile seyrettiği şiddet programı arasındaki nedensel bağlantıyı da tespit ettikten sonra her ikisi arasında karşılaştırma yapmışlardır. Görülmüştür ki, izlenen programla davranış arasındaki nedensel bağlantı 19 yaşında, 8 yaşındakinden daha yüksektir (aktaran Szaflik, 2000).

Diğer taraftan Amerika Birleşik Devletlerinde çeşitli üniversitelerde Sivil Toplum Kuruluşları tarafından yapılan araştırmalar, son iki yıldır, haber bültenlerinde yer alan ateşli silahlar ve okullarda işlenen şiddete dayalı taklit edilmiş suçlar üzerine daha da çoğalmış bulunmaktadır (Dickens, 2000).

Televizyondaki şiddet programlarının onları seyreden çocuk ve gençlerde saldırgan davranışlara yol açtığını gösteren bir başka rapor da Amerika'nın Akıl Sağlığı Ulusal Enstitüsü tarafından yayınlanmıştır (National Institute of Mental Health, 1982). Bu rapor sonuçlarıyla birlikte diğer araştırma bulgularını da dikkate alan Amerikan Psikoloji Birliği 1985 yılında televizyon yayıncılarını bilgilendirerek, televizyondaki şiddet içerikli programları seyretmenin çocuklar ve gençler için (dolayısıyla toplum için) potansiyel bir tehlike olacağı konusunda uyarıda bulunmuştur. Söz konusu psikolojik araştırmalar, televizyonda şiddet görüntülerini izlemenin çocuklar üzerinde üç büyük etkisi olacağını göstermiştir: (American Psychological Association Public Communications, 2000).

- Çocuklar, başkalarının acı ve ızdırabına karşı daha az duyarlı olabilir.
- Çocuklar, etraflarındaki dünyadan daha çok korkarlar.
- Çocuklar, daha muhtemeldir ki, başkalarına karşı saldırgan davranış veya zararlı bir tutum içinde olabilirler.

TELEVİZYON PROGRAMLARINDAKİ ŞİDDET ÇOCUKLARI VE GENÇLERİ NASIL ETKİLİYOR?

Çocuklar farklı yaşlarda, farklı şekilde televizyon seyrederek ve anırlar. Programlardan bilgi edinmeleri dikkat uzunluklarına, akli gayret miktarlarına ve hayat deneyimlerine bağlıdır.

Bebeklik Dönemi (18 aya kadarki dönem)

Bebek yaşındaki çocuklar çok kısa süre içinde, televizyonun çalıştırılmasına dikkat ederler ve bunun için büyük de gayret gösterirler. Yayına doğrudan dikkat ettiklerinde ise program içeriğinin çoğunu kaçırmazlar. Bebeklerin televizyon programlarındaki ilk izleme tecrübeleri, ışık ve sesin parçaları halinde tanınabilir insan ve hayvan tiplerini anlamlı terkipler halinde gruplandırma şeklinde olur.

Bununla beraber, özellikle bebeklik çağındaki çocukların, programlardan nasıl etkilendikleri üzerine doğrudan odaklanmış bir araştırma da yoktur. Ancak, Josephson, iki çalışmasında da bu çağlarda ki çocukların televizyonda sergilenen basit bir davranışı taklit edebildiklerine dair kanıtların mevcut olduğuna işaret etmektedir (Josephson, 1995, s. 5-7).

Çocukların yürümeye başladıkları zamanda televizyona bakış modelleri, hayatları boyunca izleme alışkanlıklarını etkileyecektir. Çünkü, yürümeye başlayan çocuklar hızlı hareket eden karakterlerin olduğu, kahramanların bulunduğu çizgi film ve benzeri programlara ilgi duymakta ve bunlar için öncelikli bir tercih göstermektedirler ki bu durum muhtemelen onları geniş bir şiddet etkisi ile karşı karşıya bırakacaktır. Çünkü, okul öncesinde çocuklar şiddete dikkat etmeye özellikle çizgi filmlerle hazırlanırlar. Okul öncesinde çocuklar için çizgi filmi çekici kılan, şiddetin kendisi değil fakat yapımın renkli ve parlak yüzüdür. Çizgi filmlere olan bu tercih, çocukları şiddet oyunlarının büyük bir kısmı ile karşı karşıya bırakır (Josephson, 1995).

18 ay 3 yaş arası dönem

Çocukların 2-2,5 yaşları civarında televizyona yaklaşımı dramatik şekilde değişir. Televizyonun çalıştırılmasına, eskisine göre üç, dört misli daha fazla zaman harcarlar. Bunun için oyunlarını ya da başka bir şey ile ilgileniyorlar ise onu da bırakırlar. Bu gelişme çocuğa, televizyon içeriğinden de özet bilgi almaya imkan verir.

Bu çağdaki bebekler üzerinde televizyonun belirli etkileri ile ilgili araştırmaların azlığına rağmen, bunların sözel olan ve olmayan davranışları televizyondan öğrenecek yetenekte oldukları bilinmektedir. Dolayısıyla televizyonda gördükleri ve işittiklerini, tıpkı iki yaşın altındaki çocukların meşrubat reklamlarından edinilen bütün cümleleri taklit edebilmelerinde olduğu gibi tekrar edebileceklerdir. Nitekim, D. Lemish ve M.L. Rice “Sesame Street” (Türkiye’de de yayınlanan Susam Sokağı) programlarını izleyen sözkonusu yaş grubu çocuklar üzerinde yaptıkları çalışma sonunda, televizyonu, bir öğretici, bir “konuşan resimli kitap” olarak tanımlamışlardır (aktaran Sabin, 2001).

3-5 yaş dönemi

Bu dönemlerde çocuklar televizyona birer araştırmacı gözüyle bakarlar. İzledikleri görüntülerin konu içeriğinde bir anlam ararlar ama ilgileri genelde karakterlerin hızlı hareketleri, sahnelerin hızlı değişimi, şiddet ya da beklenmeyen sürpriz görüntü ve sesler üzerindedir (Josephson, 1995).

Pearl, Bauthilet ve Lazar (1985)'a göre televizyon karakterlerinin motivasyonları veya onların önemli olaylara duygusal tepkilerine genellikle oldukça güç ve ince biçimsel özellikler eşlik etmektedir. Bu da, okul öncesi dönem çocuklarının neden televizyon karakterlerinin duygularını nadiren hatırladıklarının veya hatırlamaya çalıştıklarının, özellikle de bu karakterler animasyon karakterleri veya kukla biçiminde ekrana geliyorsa, sebebi olabilmektedir. Ancak onlar karakterleri dış görünümlerine dayalı olarak "iyi" veya "kötü" şeklinde kolaylıkla ayırabilmektedirler. Çocuklar çirkin bir karakteri veya yeşil bir deriye sahip dikkat çekici fiziksel özelliği olan karakterleri, her ne kadar iyi davranan ve iyi niyetli karakterler olarak sunulsa da "kötü" veya "ürkütücü" olarak sınıflandırmaya eğilimlidirler. Özellikle çizgi filmler, Kuzey Amerika dışındaki insanlar veya azınlık grup üyeleri hakkındaki negatif klişelerin sebebi olmaktadır. Çünkü "düşman" rolünü oynayan karakterler sıklıkla yabancı bir aksana sahip ve beyaz ırktan olmayan kişiler olarak sunulmaktadır (aktaran Cantor, 1998-2000; aktaran Josephson, 1995).

Okul öncesi dönem çocukları televizyondaki şiddete dikkat göstermeye eğilimlidirler. Çünkü bu tür şiddete, çocukların dikkatini çeken yüksek sesli müzik, hızlı hareketler, hızlı sahne değişimleri ve ses efektleri eşlik etmektedir. Şiddet içeriği, okul öncesi dönem çocuklarının kolaylıkla öğrenmesini sağlayacak şekilde görsel olarak sunulmaktadır (Shannon 2001; Josephson, 1995). Nitekim, bu durumu gözleyen Eron, şiddet davranışlarına karşı gösterilen duyarlılığın 3 yaşında başladığı sonucuna varmıştır (Van Evra, 1990, s. 85).

İlkokul Yaşları (6 – 11)

Josephson (1995) gibi araştırmacılar ilkokul yaşlarını, Televizyonun saldırgan davranışlar üzerindeki etkilerinin anlaşılması için kritik bir dönem olarak nitelendirmektedirler. Bu yaşlarda çocuğun izleyici olarak, dikkatini yayınlanan programa odaklama uzunluğu ve programda ceryan eden entrikaları takipteki, kavramaya yönelik yeteneği gelişir. İzlediği karakterlerin kendilerine uygun eylemlerini tanımayla ve konu içeriğinden sonuçlar çıkarmaya başlar.

Altı ilâ onbir yaşlarındaki ilkokul çocukları halâ televizyonda çizgi film seyretmeye devam ederler. Fakat daha yetişkin kimselerle aileye uyumlu programları da önceki yaşlarından daha çok seyretmeye başlarlar. Yine, bu yaşlarda şaşırtıcı derecede dehşet filmlerinden haz duyarlar (Josephson, 1995).

Sekiz yaş ile birlikte çocuklar televizyon yayımının etkilerine karşı daha duyarlı olurlar ve eğer şiddeti insana ızdırap veren davranış olarak, ya da bir cezalandırma biçimi gibi görürler ise daha fazla saldırgan hareketler içine girmeyebilirler. Aksine, eğer şiddeti bir kahramanla birlikte tanırırsa (ki genellikle erkek çocuklar

bunu yaparlar), ya da saldırgan fantezilerle meşgul olurlarsa, televizyonda şiddet seyretmekten kaynaklanan ve giderek artan ölçüde saldırgan davranışlar göstermeleri muhtemeldir.

Araştırmacılar şiddetin azami etki seviyesine çıktığı kritik bir yaş döneminin olduğuna da inanmaktadırlar (Van Evra, 1990, s. 84). Bu dönemin, çocukların algı ve deneyimlerinin değişmekte olduğu 9-12 yaş arası dönem olduğuna inanılmaktadır. Televizyonda gösterilen şiddet, olasılıkla bu yaşlardaki çocuk izleyicilerde en büyük etkiyi yaratır. Ancak bu daha sonraki yaşlarda da böyle bir etki yaratmayacağı anlamına gelmez (Oatey, 2000).

Erişkinliğe Kadar Artan İzleme Süresi (12-17 yaş)

Çocukların televizyonda şiddetten etkilenmelerinde izleme süresi önemlidir. Bu süre yaşları büyüdükçe devamlı artar. Erişkin kişi olduklarında ise hızla düşüş gösterir.

Andreasen (1990)'in araştırmasına göre, ortalama bir Amerikan ailesinin evinde televizyon günde 7 satten fazla açıktır ve 2 ila 11 yaş arasındaki çocuklar haftada ortalama 28 saat ekran karşısında program izlerler.

R. S. Lichter ve D. Amundson tarafından 1992 yılında yapılan bir çalışmada da, Washington DC'de sabah saat 6.00 dan gece yarısına kadar olan sürede normal ve kablolu yayınlar içinde 1846 adet şiddet içeren sahneye rastlanmıştır. En çok şiddet içeren sahnelere sahip zaman dilimleri 497 sahne (saat başına 165.7) ile 6.00 – 9.00 saatleri arası ve bunun yanısıra 609 sahne (saat başına 203) ile 14.00 – 17.00 saatleri arası olduğu tesbit edilmiştir (aktaran Murry, 1995). Bu sahnelerin çoğu sabahın erken saatleri ile öğleden sonra çocuklar ve gençler tarafından izlenmektedir. Pennsylvania Üniversitesinde George Gerbner'in çalışmasında da TV showlarının her saat başına 20 civarında şiddet sahnesi içerdiği ve böylece çok televizyon izleyen çocukların dünyayı tehlikeli ve bayağı bir yer olarak düşündükleri ortaya çıkarılmıştır (aktaran American Psychological Association Public Communications, 2000).

Aynı üniversitede yapılan bir başka çalışmada da okul öncesi 100 çocuk televizyon izleme öncesi ve sonrası gözlem altına alınmışlardır. Çocuklardan bir grubuna TV'de çizgi film, bir gruba da içinde şiddet olmayan bir program izlettirilmiştir. Çizgi film izleyenlerin aralarında şiddet ve saldırganlık hareketleri gösterdikleri, diğerlerinin ise bunu yapmadığı gözlenmiş ve araştırmacılar, çocuklar arasında şiddet içerikli program izleyenlerle, şiddet içeriksiz program izleyenler arasındaki gerçek farkı ortaya koymuşlardır (aktaran American Psychological Association Public Communications, 2000).

Araştırmacılarından Aletha Huston'un laboratuvar çalışmasında ise, şiddet gösterisi izleyen çocuklar, çizgi film komik bile olsa, oyun arkadaşını tartaklayıp münakaşa etmişler, okul kurallarına karşı çıkmışlar, görevlerini bitirmeden sınıfı terk etmişler, daha sonra şiddet içermeyen bir program seyretmek için beklemeye bile istekli olmamışlardır (aktaran Murray, 1995).

Bunların yanısıra, alan araştırmaları ile desteklenen diğer laboratuvar çalışmalarından elde edilen bulgular da televize edilen şiddetin uzun dönemdeki etkilerini açıkça göstermektedir.

Illinois Üniversitesinde Dr. Leonardo Eron ve yardımcıları, ilkokul sıralarında iken, saatler boyu televizyonda şiddet içerikli program izleyen ve genç yaşa gelince ileri derecede saldırgan davranış göstermeye meyleden çocukları bularak, bunları 30 yaşlarına gelinceye kadar gözlem altına almıştır. Gözlemleri sonucunda Dr. Eron, bunlardan sekizyaşında aşırı derecede televizyon seyretmiş birini, yetişkin yaşında krimial (suç sayılan) hareketlerinden dolayı tevkif edilip, cezalandırılmış olarak bulmuştur (aktaran Liberation Journal, 2001).

Diğer bir alan araştırması da Parke, Berkovitz, Leyens, West, ve Sebastian (1977)'nin birlikte yaptıkları çalışmadır. Bu araştırmacılar, hem Amerikalı hem de Belçikalı gençlerde (yaş grubu 13-19), saldırgan filmleri izledikten sonra, benzer şekilde artan oranda saldırganlığa rastlamışlardır. ABD'de yapılan iki benzer çalışmanın bulgularıyla aynı bulgulara ulaşan ve Belçika'da yapılan bir başka çalışmada da, genç erkek çocuklar, güvenliği minimum olan bir yere yerleştirilerek, kendilerine kısa olarak hem saldırgan hem de normal filmler izlettirilmiştir. Bu çalışma bir haftalık ana gözlem süresini takiben, bir haftada bir film izleme ve ardından bir haftalık izleme sonrası gözlemi kapsayan bir çalışmadır. Bu çalışmada dört adet grup oluşturularak gözleme tabi tutulmuştur. İki grup yüksek oranda saldırgan davranışlara sahip çocuklardan oluşturulmuş, diğer iki grup ise az oranda saldırgan davranışlara sahip çocuklardan teşkil edilmiştir. Her iki gruptan biri, saldırgan sahneleri olan film izleme durumuna maruz bırakılırken, diğerlerine normal filmler izlettirilmiştir. Sonuçta sadece, yüksek saldırganlığa sahip iki grup filmlerden etkilenirken, doğal (şiddetsiz) filmlere maruz kalanlarda saldırganlığın azaldığı görülmüştür (aktaran Murray, 2001).

KÜLTÜRENDİRME TEORİSİ'NİN ETKİ YAKLAŞIMI

Bazen kültürlendirme hipotezi veya analizi olarak ta anılan bu teorinin geliştirilmesinde Pennsylvania Üniversitesi, Annenberg İletişim okulu dekanı Profesör George Gerbner'in yaklaşımına göre, günümüz dünyasında kitle iletişimi (dolayısıyla televizyon) bir kültürde varolan değerleri ve davranışları işleyerek değiştirir ve geliştirir. Gerbner "kültürel göstergeler araştırma projelerine"

1960'ların ortalarında başlamış bulunmaktadır. Proje, günümüzde televizyon izlemenin, izleyicilerin fikirlerini ne derece etkileyip etkilemediğini araştırmaktadır. Gerbner ve arkadaşlarına göre televizyon uzun dönemli etkilere sahiptir. Etkiler küçük, ama derece derece ilerleyen, dolaylı, fakat birikerek kümülatif hale gelen ve kayda değer şekilde anlamlı ve en önemli olan etkilerdir (aktaran Chandler, 2000).

Gerbner'e göre, kitlesel iletişim (dolayısıyla TV) bir kültürde var olan değerleri ve davranışları işleyip değiştirir ve geliştirir. Bu bağlamda medya bilinen bir kültürün üyeleri arasında kendisine ait değer yargılarını sürdürür ve yayar. Aşırı derecede televizyon izleme tutkusu olanları, her günkü dünyamız ile olandan çok, kendi programlarının kültürel etkisi altına alır. Televizyonun, aşırı derecede ve sürekli olarak, uzun süre, şiddet içerikli programlarını seyredenlerin şiddet davranışlarına neden olacak kadar bir kuvvete sahip bulunması, dünyada genel bir endişe oluşturabilmektedir (aktaran Chandler, 2000).

Kültürlendirme teorisyenlerinin önde gelen diğer isimleri de televizyon ve izleyiciler hakkında çalışmaları olan ve özellikle de şiddet konularına odaklanmış teorisyenlerdir. Buna göre toplumdaki şiddetin miktarını yanlış şekilde yargılamak, bazen "alelade bir dünya sendromu" olarak isimlendirilir. Her gün uzun süre TV izleme tutkusu olan kişiler, az seyreden izleyicilere göre, dünyanın iğrendirici bir yer olduğuna inanmak eğilimindedirler.

Pingree ve Hawkins Avustralya'da 1280 ilkokul öğrencisi üzerinde "izleme günlüğü" ve "soru kağıtları" kullanılarak yaptıkları çalışmada, televizyonun tutkunluk derecesinde düşkün olan ve onu yoğun şekilde izleyenlere Avustralya'nın bir şiddet yeri gibi görünmesinde televizyonun başrolü oynadığını tespit etmişlerdir. Denek çocukların bu kuvvetli ve iç açıcı olmayan Avustralya imajında, seyrettikleri Amerikan filmlerinin etkisi vardı. Ama gariptir ki, çocuklar Avustralya hakkındaki bu yargılarını seyrettikleri şiddet dolu filmlerin çevrildiği yer olan Amerika için kullanmamışlardır (aktaran Chandler, 2000).

Kültürlendirme Teorisinin, TV kullanımında izleyicilerde genel kültür, tarz, ırk, aile davranışları ve sosyo ekonomik taban gibi sosyal dinamiklerin önemini görmezden gelmekle eleştirildiğine de bu arada değinmeliyiz. Bu eleştirilerdeki haklılık payını da gözönünde tutmak gerekir.

TV'deki şiddetin etkileri üzerine, değişik birçok görüş olmasına karşın, bu konuda en önemli ve öz açıklama L. Eron'un ABD Kongresi'nin bu konuyla ilgili son oturumunda sözcü sıfatıyla yaptığı konuşmada kullandığı aşağıdaki ifadelerdir (aktaran Murry, 2001):

Ağır bir biçimde, televizyonda Şiddete maruz kalmanın, saldırgan davranıŐın sebeplerinden biri olduğu artık Őüphe gőtürmez bir gerçektir. Bu gerçek hem laboratuvar hem de gerçek yaŐamdaki çalıŐmalarla kanıtlanmıŐtır. Televizyondaki Şiddet, hangi yaŐtan, cinsten, sosyo-ekonomik durumdan ya da zeka seviyesinden olursa olsun, insanları etkilemektedir. Buradan elde edilen sonuçlar, sadece bu ülkede, yasaklanmamıŐ olan ve halihazırda TV’de Şiddete alıŐtırılmıŐ çocuklarla sınırlandırılmaz. Gerçek Őudur ki, televizyondaki Şiddet ve saldırgan davranışlar arasındaki iliŐkiyi gösteren aynı bulguların bir çalıŐmadan diğerine, ya da bir ülkeden ötekine, aynı Şekilde kullanılabilereği konusu göz ardı edilemez. Televizyondaki Şiddetin, saldırganlık üzerindeki etkisinin, çok geniş olmamakla beraber, var olduğu bir gerçektir. Bu inkar edilemez ya da başka bir Şekilde açıklanamaz. Biz bu etkilenmeyi, laboratuvarın dıŐında, gerçek yaŐamda birçok değişik çocuk üzerinde gösterdik. Bundan hareketle televizyondaki Şiddetin çocukları daha saldırgan yaptığı ve bu saldırgan çocukların da kendi davranıŐlarını kanıtlamak üzere daha çok Şiddet iğereren izlemeler yaptığı bir düzeneğin olduğuına inancımız arttı.

SONUÇ

Sonuç olarak, TV’de Şiddet konusunda yapılan araştırmaların bulgularına göre verilecek hüküm: “Çocuklukta ve eriŐkinlik sürecinde yerleŐen davranıŐın, hayat boyu sürecek ve yetiŐkinlikte de görülebilecek davranış Őekillerinin temelini oluŐturduđu ve bunda da televizyonun önemli ölçüde rolünün bulunduğu”dur.

Hiç kuŐku yoktur ki, aile fertlerinin ilgisiyle geçirmesi gereken zamanı televizyon karşısında, diğer bir ifadeyle “elektronik mürebbiye” karşısında geçirmek zorunda kalan çocuklar, davranıŐlarını ondan öğreneceklerdir. Böylece, Şiddet Őahnelerine maruz bırakılan çocuklar giderek, saldırganlığın amaca ulaŐmada ve sorunları çözmeye baŐarılı ve kabul edilebilir bir yol olduğuına ister istemez Őartlandırılacaklardır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

American Psychological Association Public Communications (2000). Violence on television: What do children learn? What can parents do? [Online] Available: [http:// www.apa.org/pubinfo/violence.html](http://www.apa.org/pubinfo/violence.html)

Andreasen, M. S. (1990). Evaluation in the family’s use of television: Normative data from industry and academy. In J. Bryant (Ed.), Television and the American family. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Cantor, J. (1998). Media and parents: Protecting children from harm. Parenthood in America. [Online] Available: <http://parenthood.library.wisc.edu/Cantor/Cantor/html>

_____ (2000). Media violence and children's emotions: Beyond the "smoking gun". [Online] Available: <http://tvallience.org/mediaandchildren.htm>

Chandler, D. (2000). Cultivation theory. [Online] Available: http://www.aber.ac.uk/media/Documents/short_cultiv.html

Dickens, G. (2000). Outgunned: How the network news media are spinning the gun control debate. [Online] Available: <http://www.mrc.org/specialreports/news/sr20000105b.html>

Josephson, W. L. (1995). Television violence : A review of the effects on children of different ages. [Online] Available: <http://www.cfc-efc.ca/does/00001068htm>

Lazerfeld, P. F. (1955). Why is so little known about the effects of television and what can be done? Public Opinion Quarterly, 19 (3), 243-251.

Liberation Journal. (2001). Studies of the effects of TV violence. [Online] Available: [http://www.libertocracy.com/Transfer/Articles/culture/entertain/TV violence-study.htm](http://www.libertocracy.com/Transfer/Articles/culture/entertain/TV%20violence-study.htm)

Maccoby, E. E. (1954). Why do children watch television? Public Opinion Quarterly, 18.

Murry, J. (1995). Children and television violence. [Online] Available: <http://www.ksu.edu/humec/kulaw.htm>

_____ (2001). Impact of televised violence. [Online] Available: <http://www.ksu.edu/humec/impact.htm>

National Institute of Mental Health. (1982) Television and behavior: Ten years of scientific progress and implications for the eighties. Vol. 1 Rockville, MD: U.S Department of Health and Human Services.

Oatey, A. (2000). Television viewing and violent behaviour. [Online] Available: <http://www.aber.ac.uk/media/Students/aeo9701.html>

- Parke, R. D., Berkowitz, L., Leyens, J. P., West, S. & Sebastian, R. J. (1977). Some effects of violent and nonviolent movies on the behavior of Juvenile delinquents. In L. Berkowitz (Ed.). Advances in Experimental Psychology. NY: Academic Press.
- Sabin, C. (2001). Chatting it up with the teletubbies, familywonder. [Online] Available:http://www.familywonder.com/allAges/store/character/teletubbies_chatting.html
- Shannon, G. (2001). Violence as a public health problem and a proposed public health response. [Online] Available: <http://www.hula.net/~hulaboy/s-tv1h.htm>
- Smith, M. E. (1993). Television violence and behavior: A research summary, ERIC digest. [Online] Available:<http://maple.lemoyne.edu/~hevern/ericdig.html>
- Szaflik, K. (2000). Violence on TV: The desensitizing of America. [Online] Available: <http://www.ridgenet.org/szaflik/tvrating.htm>
- Van Evra, J. (1990). Television and child development. New Jersey: Lawrence Erlbaum.